

О. М. Непомнящий

доктор наук з державного управління, доцент,
академік Академії будівництва України,
Заслужений будівельник України,
професор кафедри публічного адміністрування
Міжрегіональної академії управління персоналом

І. А. Лагунова

аспірант кафедри публічного адміністрування
Міжрегіональної академії управління персоналом

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНО-УПРАВЛІНСЬКОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИЗИКІВ У БУДІВЕЛЬНІЙ ГАЛУЗІ

У статті проведено дослідження державно-управлінської методики регулювання ризиків у будівництві. Виокремлено основні види ризиків у будівництві. Зазначено, що держава в процесі управління ризиками в будівництві повинна гарантувати захист як внутрішніх інвестицій, так і зовнішніх. Даний процес має забезпечуватися вдосконаленням норм вітчизняного законодавства, а також їх приведенням у відповідність із міжнародних стандартів. Акцентовано увагу на тому, що на сьогодні для того, щоб позбутися від неефективної радянської системи державного управління в будівництві, необхідно поступово впроваджувати основні принципи децентралізації в галузі.

Ключові слова: ризик, будівництво, державне регулювання, ідентифікація, класифікація ризиків будівництва, рівень ризику, регулювання інвестицій.

Постановка проблеми. Надзвичайна складність та неоднорідність сучасного економічного середовища, що в ньому функціонують будівельні компанії, конкуренція, швидка зміна правил на будівельному ринку створюють ризики для будівельної галузі. Успіх будівельних підприємств залежить від того, наскільки правильно вони будуть діяти в цій складній ситуації, наскільки точно вони зможуть передбачати та враховувати появу негативних факторів, що призводять до виробничих втрат. Завдання будівельних підприємств полягає не тільки в уникненні ризику в цілому, а в наявності можливостей його прогнозування, зменшення негативних наслідків від його настання до мінімального рівня [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми, на які спирається автор. Деяким питанням аналізу діяльності регулюючих органів державної влади у будівництві, що сприяють розвитку галузі, присвячені роботи: В.В. Вітлінського, П.І. Верчено, Н.М. Гайдиса, О.І. Гуторова, І.П. Мойсесенка, О.М. Непомнящого, Л.А. Останкова, Н.Ю. Шевченко та ін.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета даного дослідження полягає в

уточненні державно-управлінської методики регулювання ризиків у будівництві.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Ризики в будівництві як управлінська категорія породжуються невизначеністю майбутньої економічної й фінансової ситуацій, що виникають внаслідок різних умов під час будівництва. Ризики можуть виникати як з боку інвесторів, забудовників, так і з боку спеціалізованих підрядних організацій.

На нашу думку, на сьогодні основними пріоритетами державного управління ризиками в будівництві є формування належної інфраструктури для організаційно-правового забезпечення інвестиційної діяльності. На сьогодні держава гарантує захист інвестицій незалежно від форми власності будівельних підприємств. Державний захист забезпечується законодавством України, а також прийнятими міжнародними договорами. Інвесторам, у тому числі іноземним, гарантується рівноправний режим ведення бізнесу.

Як показує світовий та вітчизняний досвід, розрізняють два основні види ризиків у будівництві. Перший – немінучі ризики. У цій ситуації буді-

вельні компанії укладають зі страховими компаніями угоди страхування майна. Другий вид ризиків пов'язаний з неминучою невизначеністю процесу ведення будівельного бізнесу (рис. 1) [2, с. 234].

Для розкриття сутності державно-управлінської методики регулювання ризиків у будівництві потребує чіткого розуміння поняття державного регулювання загалом. Державне регулювання – сукупність засобів та інструментів, що за допомогою них держава встановлює вимоги до підприємств і громадян. Це певні закони, формальні і неформальні приписи та допоміжні правила, встановлені державою, а також недержавними організаціями або організаціями саморегулювання, що їм держава надала регуляторні повноваження [4]. Також це певні заходи, спрямовані контролювати поведінку індивідів або груп, які потрапляють під контроль цих структур.

Власне, система регулювання будівельної галузі включає закони та допоміжні законодавчі інструменти, що створюються державою, а також правила, встановлювані державними і недержав-

ними агентствами в рамках делегованих повноважень. Процес ідентифікації ризиків у будівництві нерозривно пов'язаний із їх оцінкою для підвищення рівня інвестицій у будівництво. Так, наприклад, державне регулювання умов інвестиційної діяльності в будівництві здійснюється шляхом:

1) формування системи податків із диференціацією суб'єктів та об'єктів оподаткування, податкових ставок і пільг;

2) проведення кредитної та амортизаційної політики, в т. ч. використовуючи такий інструмент, як прискорення амортизації основних фондів;

3) надання фінансової допомоги у вигляді дотацій, субсидій, субвенцій, бюджетних позик на розвиток окремих регіонів, галузей, виробництв;

4) встановлення державних норм, правил і стандартів;

5) проведення антимонопольних заходів;

6) роздержавлення та приватизації державної власності;

7) визначення умов користування землею, водою та іншими природними ресурсами;

Рис. 1. Основні види ризиків у будівництві

Джерело: власна розробка автора на основі огляду літератури та наукових праць [3]

- 8) впровадження політики ціноутворення;
- 9) проведення експертизи інвестиційних проектів будівництва;
- 10) ліцензування спеціальних видів робіт у процесі інвестиційної діяльності в будівництві, вкладенні інвестицій за межами України;
- 11) допуск фахівців (архітекторів, проєктувальників, експертів, інженерів технічного нагляду, інженерів-консультантів) на ринок будівництва через сертифікацію (атестацію);
- 12) аналіз стану містобудування, прогнозування його розвитку;
- 13) контроль за дотриманням законодавства будівельних норм, обов'язкових національних стандартів затвердженої містобудівної документації, інвестиційних програм та проєктів будівництва тощо.

Держава регулює виникнення ризиків у будівництві через комплекс організаційних, технічних та правових заходів, спрямованих на створення умов, що сприяють: досягненню мети будівництва, ефективній експлуатації об'єктів будівництва, реалізації конституційного права громадян на безпечне для життя і здоров'я довкілля захисту, законних прав та інтересів учасників будівельного процесу, в тому числі прав інвесторів на отримання прибутків, доходів, інших коштів, одержаних від інвестиційної діяльності [3].

На нашу думку, будівельна галузь більше, ніж будь-яка інша, пов'язана з виникненням ризиків. Ризики в будівництві виникають внаслідок різних умов, а саме: технічних та соціально-економічних, відсутності релевантної інформації про реальність джерел фінансування будівельного контракту, а також неможливості спрогнозувати появу та розвиток певних ризиків у сфері будівництва та в економіці загалом.

Держава в процесі управління ризиками в будівництві повинна гарантувати захист як внутрішніх інвестицій, так і зовнішніх. Даний процес має забезпечуватися нормами вітчизняного законодавства, а також міжнародними договорами. Інвесторам, у тому числі іноземним, повинен гарантуватися рівноправний інвестиційний режим, що уможливіє застосування заходів дискримінаційного характеру, що могли б перешкодити управлінню інвестиціями, їх використанню.

Висновки. Україна ще ніколи не була так близько, як сьогодні, до того, щоб позбутися від неефективної радянської системи державного управління у будівництві та створити умови, що за них, на даний момент, успішно розвиваються

європейські країни [4]. Мова йде про реформу місцевого самоврядування, що проводиться в Україні і покликана впровадити основні принципи децентралізації [5, с. 168–169].

Управління ризиками в будівництві під час децентралізації влади традиційно визначається як процес розширення і зміцнення прав та повноважень адміністративно-територіальних одиниць або нижчих за своїм статусом організацій із звуженням прав і повноважень відповідного центрального органу виконавчої влади щодо прийняття рішень про управління ризиками в будівельній галузі. При цьому розрізняють два типи управління ризиками, що зазнають змін у будівництві, внаслідок децентралізації влади:

- 1) адміністративний (бюрократичний);
- 2) демократичний.

Перший тип – адміністративне управління ризиками в будівництві під час децентралізації, що означає те, що органи місцевого самоврядування розширюють свої компетенції з питань попередження і зниження ризику в будівництві.

Другий тип – перехід від адміністративного регулювання до публічного управління ризиками, що передбачає створення дієвої системи саморегулювання та застосування сучасних механізмів технічного регулювання.

Перехід до публічного управління ризиками в будівництві є світовою практикою та сприяє зниженню ризиків, у тому числі інвестиційних, за рахунок зменшення корупційних чинників, підвищення культури виробництва, ефективного застосування механізмів технічного регулювання.

Механізми технічного регулювання гарантують забезпечення встановленого рівня якості та надійності будівельних об'єктів шляхом виконання вимог будівельних норм; будівельних матеріалів та виробів як безумовної складової частини об'єкта, шляхом розумного та достатнього застосування національних стандартів; підтвердження встановлених характеристик шляхом оцінки відповідності та ринкового нагляду.

Застосування другого типу управління ризиками сприяє забезпеченню балансу між гарантованим рівнем безпеки громадян та інвестиційною привабливістю країни.

Список використаної літератури:

1. Вербицька Г.Л. Регулювання ризиків житлового будівництва. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. 2013. № 769. С. 149. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNULPM_2013_769_24.

2. Кравченко В.І. Основи житлової економіки: [навч. посіб.]. К.: Основа, 2007. 416 с.
 3. Децентралізація. URL: <http://decentralization.gov.ua/news/1964>.
 4. Савіцька О.П. Державне регулювання інвестиційних процесів в Україні. URL: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua>.
 5. Шевчук Б.М. Децентралізація // Енциклопедія державного управління [Текст] : у 8 т. / наук. ред. кол.: Ю. В. Ковбасюк (голова) [та ін.]; Національна академія державного управління при Президентові України. К.: НАДУ, 2011., Т. 8: Публічне врядування / наук. ред. кол.: В.С. Загорський (голова), С.О. Телешун (співголова) [та ін.]; Львівський регіональний інститут державного управління Національна академія державного управління при Президентові України. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2011. С. 167.
-

Непомнящий А. М., Лагунова И. А. Теоретические основы государственно-управленческого регулирования рисков в строительной отрасли

В статье проведено исследование государственно-управленческой методологии регулирования рисков в строительстве. Выделены основные виды рисков в строительстве. Отмечено, что государство, в процессе управления рисками в строительстве, должно гарантировать защиту как внутренних инвестиций, так и внешних. Данный процесс должен обеспечиваться совершенствованием норм отечественного законодательства, а также их приведением в соответствие с международными стандартами. Акцентировано внимание на том, что на сегодняшний день для того, чтобы избавиться от неэффективной советской системы государственного управления в строительстве, необходимо постепенно внедрять основные принципы децентрализации в отрасли.

Ключевые слова: *риск, строительство, государственное регулирование, идентификация, классификация рисков строительства, уровень риска, регулирование инвестиций.*

Nepomniashchyi O. M., Lahunova I. A. Theoretical bases of the state-regulatory regulation of risks in the building industry

In the article the research of the state-administrative methodology of risk management in the construction was conducted. The main types of risks in construction are highlighted. It is noted that the state, in the process of risk management in construction, should guarantee the protection of both domestic investment and external ones. This process should be ensured by improving the norms of domestic legislation, as well as their alignment with international standards. The attention is paid to the fact that to date, in order to get rid of the ineffective Soviet system of public administration in construction, it is necessary gradually to introduce the basic principles of decentralization in the industry.

Key words: *risk, construction, state regulation, identification, classification of construction risks, risk level, investment regulation.*